

LEVANDE LOKALA EKONOMIER *i hela landet*

• EN DOKUMENTATION •

Boden och Luleå kommun har tillsammans med byaföreningar bestämt sig för att jobba gränsöverskridande med landsbygdsutveckling.

Samarbetet fördjupas mellan byar och kommuner i Råne äldval

De två byarna Niemisel och Gunnarsbyn ligger intill varandra med en kommungräns som skär rakt igenom. Det hindrar inte att de samarbetar, och nu kommer kommunerna med i det arbetet.

Gunnarsbyn ligger i Bodens kommun och strax intill ligger Niemisel, i Luleå kommun. För cirka åtta år sedan började de söka upp varandra och samarbetet har ökat alltefter som åren gått.

I båda byarna finns en utvecklingsförening som arbetar med viktiga byafrågor. I Niemisel heter föreningen Efik och i Gunnarsbyn heter den Råek.

Utvecklingsbolaget ett växthus för företag
Föreningarna diskuterade hur de skulle göra verkstad av alla idéer som fanns, och det resulterade i utvecklingsbolaget Råne äldval Utveckling AB. Ägarstrukturen är mycket genomtänkt.

Efik respektive Råek äger 40 procent vardera. Resterande 20 procent ägs av privata företag. Det här gör att föreningarna har lika stort inflytande, men att ingen kan bestämma över den andra. De 20 procent av externt ägande ger fördelen av breddad kompetens och perspektiv.

I utvecklingsbolaget hanteras gemensamma frågor och de två föreningarna arbetar med egna, kommunrelaterade, frågor.

Tre inriktningar för utvecklingsbolaget

Visionen för Råne äldval Utveckling AB är att skapa framtidstro i äldvalen bland annat genom utveckling av nya och befintliga företag. Rent praktiskt betyder det till stor del att ta vara på bra affärsidéer

och vara ett växthus för dem. Utvecklingsbolaget ser inget egenvärde i att äga företagen, meningen är att vara en plattform för utveckling.

Agrocenter är ett praktiskt exempel. Här är inriktningen gröna näringar. Ett verksamhetsspår är grön omsorg, ett annat att hålla markerna öppna med betesdjur. En naturlig följd av detta är lokal köttproduktion. Förra sommaren lånades betesdjur och nu funderar deltagarna på vilka raser som är bäst att satsa på och var de ska få avsättning för köttet.

Utvecklingsbolaget stöttar även lokal turism. Visit Råne River ska samordna turismen i Råne äldval, och utvecklingsbolaget hjälper till med konceptet för hur ett turistnätverk ska kunna samverka. Liksom med företagen, är det meningen att turistnätverket ska klara sig på egen hand.

Bolagets tredje ben är upprustning av Malmens väg, en 20 mil lång vägsträcka som är betydelsefull för både turistföretagare och lokalbefolkning.

Nu går kommunerna med

Sedan ett par år har samarbetet fördjupats ytterligare. Nu förbereds ett samarbete på kommunal nivå. Två kommuner ger två system och det är inte rationellt. Så nu startar projektet "En bygd – innovativa service-lösningar i Niemisel/Gunnarsby-området" som pågår till 2014. Projektet kommer att leda fram till en strategisk plan för områdets utveckling. Luleå och Boden kommun är projektägare och utvecklingsbolaget ska på uppdrag av dem presentera förslag till lösningar för exempelvis gemensam offentlig och kommersiell service och vilken driftsform som blir bäst för dessa.

"Föreningarna diskuterade hur de skulle göra verkstad av alla idéer som fanns, och det resulterade i utvecklingsbolaget..."

Inlandsinnovation

ett och ett halvt år med utveckling i fokus

Inlandsinnovation har ett och ett halvt års verksamhet bakom sig nu, och analyschefen Martin Olauzon berättade om företaget och vad de uppnått hittills.

Inlandsinnovation ska bistå med riskvilligt kapital till företag som bedöms kunna växa, och som verkar i norra Sveriges inland. Detta omfattar kommuner eller delar av kommuner i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs, Dalarnas och Värmlands län. Till sitt förfogande har de ett kapital på 2 miljarder kronor, som de använder på olika sätt. Dels arbetar de med individuella företag och Martin berättar att cirka 200 företag hörde av sig förra året. Många av dem frågade egentligen efter stöd och föll bort av det skälet. I år räknar de med att ungefär 50 företag hör av sig, vilket ger utrymme för uppsökande verksamhet från Inlandsinnovations sida.

Vidare har Inlandsinnovation gått in med en kapitalinsats till Kreditgarantiföreningen Norr och lånat ut 10 procent av sitt kapital till Norrlandsfonden, som i sin tur lånar ut till företag.

Inlandsinnovation har nyligen anställt en konsult för att starta så kallade tillväxtkassor. Här är målgruppen små lokala företagare och personer med kapital de vill investera lokalt. Än så länge finns ett fåtal tillväxtkassor, bland annat i Trångsviken och i Hammerdal, och meningen är att de ska bli fler. Inlandsinnovation kan bidra med lika mycket kapital som de lokala parterna, och tillsammans med dessa – lokala riskkapitalister – bildar Inlandsinnovation lokala

riskkapitalbolag, eller tillväxtkassor. Dessa ägs till 49 procent av Inlandsinnovation och till 51 procent av de lokala investerarna.

Dessa investerar i bygden och rapporterar om verksamhetens utveckling två gånger per år till Inlandsinnovation.

”I år räknar de med att ungefär 50 företag hör av sig. Det ger utrymme för uppsökande verksamhet...”

Det saknas lättillgängliga bostäder på landsbygden, konstaterar Martin, och det är ofta ett problem för det företag som söker arbetskraft. Inlandsinnovation arbetar för att sätta ihop ett paket för byggande av hyreshus i vissa områden. Företaget som ska arbeta med detta har fått namnet Flexibostäder och är ett samarbete med flera parter. Martin påpekar att Inlandsinnovations roll är att bidra med kapital. Flexibostäder beräknas vara igång som företag efter sommaren.

Landsbygden bygger mycket på social ekonomi och Inlandsinnovation för diskussioner med bland andra Coompanion, Hela Sverige ska leva och Ekobanken om olika lösningar att satsa på, exempelvis Mikrofonden.

Inlandsinnovation arbetar just nu mycket med praktiker och forskare att hitta bra former för att investera i den sociala ekonomin. De ser ett behov av att vara aktiva där.

Text och foto >> Karin Wenström

Bra sagt under konferensen

Prova att säga ja

Påståendet att regelverket hindrar lokalekonomiskt utveckling, instämde många deltagare i. Det finns ju regler som är bra och som skyddar oss, sa någon och berättade om vad Mats Svegfors sa till sina tjänstemän när han var landshövding i Västmanland: – Prova alltid att säga ja, innan du säger nej. Alltså, inled med att säga ja och att det går bra, innan du säger nej, det går inte. Detta hälsar vi till alla tjänstemän som ska hantera oss i byarörelsen och våra drömmar.

Martins Ruta

Stora möjligheter

Vi pratade mycket om regler och hur man förhåller sig till dem. Martin Olauzon från Inlandsinnovation tycker att vi ofta är försiktiga i förhållande till lagstiftningen. Han liknade lagstiftningen vid en stor ruta med möjligheter. Tyvärr så förminskar vi själva ofta denna ruta för att vara på den säkra sidan. Martin tycker vi ska jobba utåt, mot rutans hörn och kanter i större utsträckning.

Ulla Herlitz och Martin Olauzon diskuterar med deltagare.

Strukturer för lokal ekonomi

en utmaning för lokal utveckling i Västra Götaland

Invånarna i Töllsjö startade om sin mataffär. Larv Längjum Fiber struntade i kommunen och gick sin egen väg. Mjölkbönderna runt Herrljunga lyckas göra affärer av kalvdans. Det är några exempel på social ekonomi och lokal utveckling i Västra Götalandsregionen som presenterades på Lokalekonomidagen i Herrljunga den 5 april.

Ett hundratal deltagare – från föreningar, studieförbund, kommuner, näringsliv och privatpersoner – samlades för att inspireras av goda exempel och diskutera hur lokal ekonomi kan utvecklas. Moderator var Nils Phillips, Centrum för Publikt entreprenörskap, som stolt deklarerade att han finns på tidningens Lands lista med årets hetaste lantisar!

Inom Västra Götalandsregionen (VGR) finns Sociala Ekonomins Råd, med representanter från föreningsliv och politik. Rådet är länken mellan den idéburna och den offentliga sektorn i regionen, förklarade rådets ordförande Ulrika Frick (MP) när hon inledde dagen. – Vi vill hitta strukturer och former för hur vi kan arbeta tillsammans i den offentliga och den ideella sektorn. Det finns en oerhörd potential för framtiden inom den sociala ekonomin, menar Ulrika Frick.

Handelsboden i Töllsjö fick nytt liv

Första exemplet på hur social och lokal ekonomi kan utvecklas var Töllsjö Handelsbod. Efter en längre tids kraftgång stängde Töllsjö Livs 2011. Tillsammans med några andra bybor drog Stefan Hederdal igång "Operation rädda Töllsjö". En ekonomisk förening bildades och efter en tid hade föreningen fått in sammanlagt 500 000 kronor. Banken beviljade lån så att föreningens kunde köpa fastigheten och medlemmarna satte igång och renoverade.

Tre månader senare öppnades en välsorterad Tempobutik med 2 600 artiklar. Idag arbetar butikschefen och två deltidsanställda i butiken. Ideella krafter plockar upp varor och jobbar i kassan på lördagar. Nästa steg är att försöka få ett tankställe i anslutning till butiken.

Fibernät långt ute på landsbygden

Att man inte måste göra som kommunen vill visade Föreningen Larv Längjum fiber när Vara kommun skulle få bredband och kommunen bestämde sig för att bygga ett nytt nät. Föreningen tyckte att det kommunen hade bestämt inte gagnade medlemmarna. I stället valde föreningen att bygga ett eget nät. En totalentreprenör tog hand om jobbet och resultatet har blivit ett öppet och snabbt nät med stora valmöjligheter för medlemmarna. I dagsläget beräknas kostnaden till cirka 10 miljoner kronor – knappt 17 000 kronor per medlem – berättade Alf Bonander.

"Metoden har funnits sedan 1970-talet och går ut på att det offentliga och det privata samarbetar och samfinansierar olika satsningar."

Kalvdans – en delikatess

Gott stöd av sin kommun hade dock Kullings Kalvdans i Herrljunga som började som ett Leaderprojekt. Tre mjölkgårdar slog sig samman och gick till Hushållningsallskapet för att få stöd för idén om att göra kalvdans.

– "Det går aldrig..." fick vi till svar och det var bra, för då måste vi ju visa att det går visst! Detta var i november 2004 och i januari 2005 var vi igång, säger Ewa Vikingson.

Idag är Kullings Kalvdans ett aktiebolag med 17 ägare – även personalen är delägare. 20 gårdar levererar råmjölk och kalvdans säljs till ett stort antal restauranger, gårdsbutiker, saluhallar och delikatessbutiker västra Sverige.

KFG kan stötta projekt i Västra Götaland

Alla tre exemplen hade kunnat vända sig till Kreditgarantiföreningen Social Ekonomi Västra Götaland, KGF, för att få hjälp med finansieringen.

– Vi kan ställa upp med borgen om banken kräver

Ulrika Frick från den Sociala Ekonomins Råd i Västra Götalandsregionen inledningstalade.

säkerheter, eller så kan vi erbjuda finansiering av annat slag, säger Jan Svensson som är verksamhetsledare. KGF är en ekonomisk förening med 48 medlemmar som startade 2006. Vem som helst kan bli medlem, med en insats på tusen kronor. KFG har stöd av Västra Götalandsregionen och Tillväxtverket.

BID – metod för att utveckla lokalsamhällen Nääs & Co har valt en annan väg för att finansiera arbetet med att utveckla bygden runt Sävälången. BID, Business Improvement District, är den metod som föreningen arbetar efter.

– Metoden har funnits sedan 1970-talet och går ut på att det offentliga och det privata samarbetar och samfinansierar olika satsningar, förklarar Eva Bamberg. I Floda ligger fokus på att hitta vad som attraktivt i Floda, som kan locka nya boende och besökare. I januari bildades Floda BID AB där arbetet mycket handlar om att hitta nya samarbetsformer och involvera de boende.

Personliga relationer avgörande för lokal ekonomi
Den lokala ekonomin är en grundbult i det svenska banksystemet. Det fungerar väl, mycket tack vare personliga och långsiktiga relationer till bankerna. Det har byggts på social kontroll, samverkan och samarbete, förtroende och delaktighet, menar Tom Petersson, docent i ekonomisk historia vid Uppsala universitet. Tendensen idag är att fyra storbanker dominerar och antalet kontor minskar. Det finns några fristående sparbanker som går mot strömmen och även Handelsbanken har förstått vikten av att finnas lokalt. Något som de övriga storbankerna tycks ha glömt bort.

Hur ska Gula Huset komma vidare?

I Uddebo, strax utanför Tranemo i Marks kommun, bor ett gäng entusiaster som tagit sig an ett stort gult hus. De står inför ett vägval – ska de ta små steg och finansiera allt själva eller ska de ta ett rejälare kliv, försöka hitta finansiering för att snabbare göra insatser som senare kan generera mer intäkter?

Gula Huset var en av många övergivna fastigheter från bygdens tid som textilcentrum.

Föreningen Gula Huset bildades för att rusta upp huset och skapa lokaler för konst och hantverk och de har även arrangerat olika aktiviteter för att dra in pengar. – Vi gör detta för att det är så roligt att göra något tillsammans, vara delaktiga och ta ansvar, säger Caroline Bergmann.

Efter fem år är huset långt ifrån klart, det kan fortfarande inte användas på vintern. Så hur ska Föreningen Gula Huset komma vidare? Frågan ställdes till en panel som på olika sätt stöttar lokala ekonomier.

Crowd funding, en form av finansiering som sker över internet, kan vara en väg, föreslår Ylva Lundkvist, Hela Sverige Ska Leva. Magnus Frank från JAK medlemsbank betonar att han var glad för föreningens skull om de inte behöver ta lån, men om de inte klarar sig utan tillskott så finns det sparlånesystem som passar deras verksamhet. Ingrid Westerfors från Ekobanken ser möjligheter i att involvera många i en större borgensskrets eller en spargemenskap för att på så sätt få till det lokala ekonomiska kretsloppet. Ulrika Frick från VGR ser det offentliga uppdrag som att vara smörjmedel och finnas till hands.

Inspirerande dag!

Deltagarna kom från många olika håll och med olika ingångar i dagens ämne. Monica Nilsson, Studieförbundet Vuxenskolan i Götene, håller på med en förstudie om Grön rehab. Hon tycker att det varit en upplyftande dag:

– Den har gett mig uppslag till nya sätt att tänka kring finansiering, att det inte är farligt att fråga och vara lite på.

Att skapa kontakter och utöka nätverket var det viktigaste för Ann Britt Carlsson som håller på att utveckla ett nytt boendekoncept, Bonusbo.

– Och så är det så inspirerande att lyssna till alla eldsjäljar!

Även Jan-Olof Karlsson, som arbetar på kultur- och tillväxtenheten i Munkedals kommun, betonar hur inspirerande det är att få ta del av allt som görs.

– Särskilt att det görs så mycket för kulturarvet och att man lyfter fram sin lokala historia.

Text >> Elisabeth Gustafsson
Foto >> Maria Johansson

JAK Medlemsbanks ordförande Lotta Friberg deltog också i workshop.

Peter Nyström från Höganäs visade upp den kommunala valutan euronäs.

Bybor, småbanker och kommuner stärker Skånes lokala ekonomier

Den 9:e april samlades 120 personer från Skånes olika byalag, kooperativa företag, samt kommundienstjänstemän och politiker för att delta i den regionala lokalekonomikonferensen i Röstänga. Det blev en fullsatt dag med seminarier, workshops, mingel, tävlingar och musik – allt samlat under det övergripande temat: hur skapar vi en god utveckling i våra lokalsamhällen?

Ämnena som diskuterades var exempelvis bygdebolag, lokala valutor, goda regionala exempel samt entreprenörskap på landsbygden. En skillnad mot tidigare års nationella konferenser på Sättrabrunn var den regionala kopplingen. Representationen av byalag var hög och många deltagare hade rest till konferensen för att handgripligen lära sig hur de startar upp sina egna lokala utvecklingsbolag. En ny mötesmetod introducerades även på konferensen. Med hjälp av "unconference-metoden" fick deltagarna själva skriva upp teman för eftermiddagspassens seminarier på en whiteboard. På så sätt skapades ett forum där deltagarna kunde diskutera sina favoritämnen med likasinnade.

Hur ska vi använda det kapital som finns?

En av komponenterna för en god landsbygdsutveckling är en fungerande finansiering. Enligt Ulla Herlitz, som arbetar med lokalekonomi på Hela Sverige ska leva, är den stora finansieringsfrågan hur vi skall kunna använda det kapital som redan finns?

– Svenskarnas sparande sätts in på banker som inte finansierar lokal hållbar utveckling utan som mestadels placeras i någon destruktiv global verksamhet och vi sparare har varken kontroll eller insyn av hur våra pengar används, menar Ulla. Svenskarnas genomsnittliga sparande är ca 240 000 kronor i pengar och aktier. Kan man bara avleda 10 % av sparatet i en by med 600 personer blir det 15 miljoner kronor som byborna själva kan använda och ha inflytande över.

Ett sätt att få kontroll över de lokala besparingarna så att de kan återcirkulera lokalt är att använda sig av JAK Medlemsbanks eller Ekobankens tjänster. JAK har en stödsparfunktion där man kan bestämma vilket projekt man vill stödja med sina sparpoäng. I Norrland har till och med fyra kommuner satt in besparingar i regionala stödsparpprojekt som skall utveckla kommunen. De

lokala utvecklingsgrupperna behöver då inte efterspara utan enbart amortera eftersom kommunen redan sparar åt dem. Ekobanken har en liknande modell där man väljer vilken region man vill stödja med sina sparpengar. Ekobanken jobbar även med borgensringar där ett stort antal personer kan borgen för en liten summa. Föräldrar kan exempelvis borgen med 5000 kr var för att en byskola skall kunna ta ett lån och därmed inte behöva läggas ned. Traditionella banker godkänner inte sådana typer av säkerheter.

Enligt Ulla är det vanligt att ett samhälle går ihop och finansierar ett enskilt projekt såsom ett kooperativt vindkraftverk, en förskola eller en mataffär. Men efter den enskilda investeringen märker många samhällen att de vill få en bättre långsiktighet i bygdens utveckling

"Alternativa valutor som bara är giltiga i närområdet kan också vara ett sätt att få det lokala kapitalet att stanna kvar och återinvesteras i bygden."

och då har bolag med särskild vinstutdelningsbegränsning (svb) visat sig vara en lämplig form att organisera utvecklingen i.

Röstängaborna köpte konsthall och restaurang. Ett sådant exempel på ett lokalt utvecklingsbolag hittar vi i Röstänga där (RUAB) - Röstänga Utvecklings AB har involverat många människor att investera i en ny konsthall och köpet av det gamla stationshuset med tillhörande restaurang. Utan RUAB hade dessa lokaler stått tomma utan verksamheter. I Röstänga har föreningen "Röstänga Tillsammans" – en sammanslutning av kultur- och musikföreningar, företagare och privatpersoner - varit drivande i bygdeutvecklingen. Allt började med att föreningen sökte leader-pengar för att anordna workshops med temat "Vad vill vi göra?". Efter ett antal mindre projekt och mycket "hattande" med projektpengar ville föreningen få mer långsiktighet i utvecklingsarbetet med resultatet att RUAB bildades. Som första projekt köpte RUAB år 2011 en fallfärdig fastighet som renoverades och gjordes om

till konsthall. Samma år blev även det gamla stationshuset med tillhörande restaurang till salu. Ägaren ville sluta eftersom det bland annat krävdes kostsamma nyinvesteringar i köket. Men för 1 miljon kronor skulle RUAB få möjlighet att köpa stationen om föreningen hann samla ihop 300 000 kronor i kontantinsats inom tre månader.

RUABs plan var att finansiera köpet med aktier a' 500kr/st som skulle säljas till allmänheten. Tanken med det delade ägarskapet var också att skapa ett långsiktigt engagemang för stationen och dess verksamheter. Är man delägare i kvarteskroger ökar nämligen chansen att man själv går dit för en matbit eller öl, eller att man rekommenderar sina vänner att besöka restaurangen. Strategierna för att lyckas med aktieförsäljningen var många men man började med ett e-postutskick, facebookgrupp och hemsida där man kunde köpa aktier via sitt kontokort. Ett bemanat aktieförsäljningsstånd med en smart kortläsare upprättades sedan upp utanför ICA butiken. Där kunde kunderna snabbt och enkelt köpa en aktie efter att de hade handlat. Aktiebrevet var snyggt utformat så att det kunde användas som present – vilket många använde sig av. De tryckte även upp tröjor, deltog vid loppisar "köp en bit av stationen" samt anordnade stödfester. En "termometer" utanför stationshuset och på hemsidan visade hur långt de hade kvar innan målet 600 aktier var uppnått.

Banker med etiska kriterier gör skillnad

Efter tre månader hade de fått in 400' i aktiekapital och affären såg klar ut, men vilken bank skulle låna ut det återstående beloppet? Enligt Magnus Wallin på Ekobanken, passade Röstänga projektet som hand i handske med ekobankens utlåningskriterier – att bidra till ekologiska, sociala eller miljömässiga mervärden. "Traditionella banker har ett ekonomiskt avkastningskrav på 15-20% vid varje tillfälle och då kan det vara svårt att finansiera ett projekt där verksamheten består i restaurang och kultur, som ligger lokaliserad på landsbygden och som dessutom har 400 olika ägare", säger Magnus.

Men traditionella banker kan även göra nytta för landsbygden – om de finns representerade med ett lokalkontor. Ett sådant exempel är den lilla sparbanken Boken där Christina Hartzell arbetar. "Jag har ett tätt samarbete med alla mina kunder eftersom jag personligen känner dem – allihopa. Det är bara på en liten ort med ett lokalt bankkontor som detta är möjligt. Men tyvärr läggs många småkontor ned eftersom de inte är lika lönsamma jämfört med stadskontoren – det är aktieutdelningens avkastningskrav som regelbundet driver fram nedskärningar och besparingar", säger Christina. På landsbygden har det också visat sig vara svårt att rekrytera kompetent personal samt att det nuförtiden måste vara tre anställda per bankkontor jämfört med tidigare två.

Ett av problemen med att hitta finansiering på landsbygden är att de traditionella bankerna hellre vill låna ut pengar till verksamheter i städerna där tillväxten och den ekonomiska avkastningen är högre. Enligt Martin Andersson, som forskar inom entreprenörskap på landsbygden, handlar landsbygdens stora företagsutmaning därför om att utöka kundkretsen med människor från städerna. Turistsektorn är där ett lyckat exempel eftersom kunderna kommer till landsbygden. Martin lyfter också fram att företagets kapitalbehov inte är som störst i uppstartsfasen utan i driftsfasen där pengar behövs regelbundet för nya maskiner och nyanställningar. Därför är nedläggningar av lokalkontor väldigt negativt för landsbygdsentreprenörer eftersom de sociala relationerna med bankpersonalen då upphör.

Höganäs startade kommunal valuta

Alternativa valutor som bara är giltiga i närområdet kan också vara ett sätt att få det lokala kapitalet att stanna kvar och återinvesteras i bygden. Ett sådant exempel är den lokala valutan Euronäs som introducerades i Höganäs kommun år 2010. Enligt Peter Nyström, näringslivsansvarig på Höganäskommun, var det problematiskt att invånarna spenderade sina besparingar i de närliggande storstädernas shoppinggallerior på bekostnad av lokala affärer och arbetstillfällen. I Höganäs köptes exempelvis bara 25 % av sällanköpsvarorna i kommunen. Som första steg att motverka denna trend drev kommunen igenom att Euro-sedlar och mynt skulle kunna vara giltiga som betalningsmedel i den lokala handeln. Tanken vara att ta tillvara på de semesterfirandes överblivna pengar och återcirkulera dessa i handeln. Ur projektet "Eurozon Höganäs" föddes sedan idén om den lokala valutan "Euronäs" av bankerna, handeln och kommunen för att ytterligare öka den lokala omsättningen av pengar. Av legala skäl är inte en Euronäs (som motsvarar 10 SEK) en "riktig sedel" utan ett presentkort som kommunen står som garant för. Hittills har 3,3 miljoner Euronäs ställts ut och varje år får de kommunanställda en julklass som innehåller några Euronäs. Enligt Peter är lokala valutor en av många satsningar som kan göras för att gynna det lokala näringslivet. Men i Höganäs fall har andra satsningar såsom ICA och Citygross nya saluhall gett en större effekt på den lokala försäljningen.

Enligt Ulla Herlitz finns det många nya spännande finansieringsformer som skapar möjlighet för byar och bygder att själva finansiera och driva sina egna verksamheter. Ulla menar att nästa steg att fundera på är hur vi kan skapa former för att både spara och låna lokalt – den lilla bankliknande modellen. Kanske är det något som kommer att uppmärksammas och diskuteras på framtida lokalekonomikonferenser?

Text och bild >> Henrik Andersson

Deltagare kollar in bokbord och minglar.

Lokalt kapital bidrar

till lokal utveckling i Västernorrland

Lokal sparkassa med enbart medlemmarnas egna pengar, eller riskkapitalfond med många miljoner i kistan – vid lokalekonomidagen i Docksta presenterades ett brett spektrum av möjligheter när det gäller att stärka den lokala ekonomin.

Värd för arrangemanget var 50-årsjubilerande Docksta Bordtennisklubb, som emellertid gjort sig mera känd för helt andra saker än detta att slå en liten celluloidboll fram och tillbaka.

– Vi var först en vanlig idrottsklubb, men sen 80-talet har vi jobbat med landsbygdsutveckling, berättade eldsjälens Hans-Erik ”Hacke” Näslund.
– Fast från början visste vi inte att det var det vi gjorde. Vi har bara löst problemen allt eftersom, tillade han. Problemen har handlat om att fixa sådant som upplevs viktigt, men som andra inte velat/orkat/kunnat ta itu med. Bygga ett industrihus, rädda en skofabrik, ordna en visfestival, driva allehanda turistiska verksamheter. Eller – som nu – dra sitt strå till stacken när kommunen lägger ner skolan och det startas friskola.

Om en liknande utveckling berättade Roger Fjeldseth från Mellansjö Idrottsförening. Där sysslar man inte bara med fotboll, ishockey och skidor. Man driver bland annat ett populärt utomhusbad som ger många jobb på sommaren.

– Och det har vuxit fram ett entreprenörskap inom områden där vi har kompetens, som snöröjning och fastighetsförvaltning. Vi tjänar pengar för att kunna

investera lokalt, och vill i slutändan skapa en större framtidstro.

Lokalekonomen Ulla Herlitz beskrev bakgrunden till att man startade lokalekonomidagarna för elva år sedan.

– Vi ville sätta begreppet lokalekonomi på kartan, fylla det med innehåll. Idag vet vi hur viktigt det är att få pengarna att cirkulera i bygden. Och många har ju pengar sparade; varför inte se till att de används lokalt? Det gäller bara att få fler att inse betydelsen av detta. Annars finns ju stora pengar i till exempel Saminvest, som vd Eva Nordlander berättade om. Med ett kapital på 100 miljoner stöder man små och medelstora

”Visar det sig vara en vettig idé ska vi marknadsföra den över hela landet”

företag i Jämtlands och Västernorrlands län genom att gå in tillsammans med privata riskkapitalbolag och affärsänglar.

– Vi delar på kapitalinsatsen, och då minskar vi deras risk och ökar de mindre företagens möjligheter till finansiering.

Men Saminvest stödjer bara aktiebolag, eftersom man vill ha tillbaka satsade pengar så småningom, genom att sälja sina aktieposter.

Hans-Erik Näslund från Docksta Bordtennisklubb visade att klubben faktiskt ibland även ägnar sig åt bordtennis.

Eva Stjernström från Vindpenningen AB och Eva Nordlander från Saminvest.

I ett område norr om Östersund verkar Vindpenningen AB, som bildats utifrån tanken att bygden måste få ut ett mervärde av de vindkraftssatsningar som görs.

– Men vi vill få till en större dynamik än vad det blir med enbart en bygdepeng, förklarade Eva Stjernström. Med ett grundkapital från lokala ägare och tillskott från investmentbolaget Mittkapital och riskkapitalbolaget Inlandsinnovation får man en rejäl utväxling och goda möjligheter att finansiera lokala satsningar, menade hon.

En helt annan ingång i frågan om finansiering av lokala projekt hade Thorsten Laxvik från Edsele/Ramsele och "Sparkassan Sparkossan".

– Vad är viktigast för ekonomi och social utveckling? Jo, tillit är nyckeln till framgång. Tillit mellan människor i bygden. Därför är "fädda" pengar inte bra. Bidragsfinansierade projekt är tillitstjuvar, för tilliten blir vertikal i stället för horisontell.

I den sparkassa som man håller på att starta i Ramsele ska det finnas högst 25 medlemmar. Man sparar alltså och lånar inom samma krets av människor, och alla har inblick och inflytande i hur pengarna används. Det hela blir också en effektiv demokratiskola, förklarade Thorsten Laxvik.

Om en annan variant av lokal kapitalförsörjning berättade Per Nordlinder från Ulvö Framtid AB. På ett "hembygdskonto" ska man kunna spara, och kontot ska

även kunna ta emot gåvor och arv. Pengarna ska inte lånas ut, men kan ställas i borgen då till exempel företag behöver låna.

– Vi jobbar hårt för att starta upp detta på tre ställen. Visar det sig vara en vettig idé ska vi marknadsföra den över hela landet, sa Per Nordlinder.

I den avslutande paneldebatten deltog bland andra representanter för Ekobanken och JAK Medlemsbank. Ekobankens Erik Edung förklarade att man många gånger lånat ut till företag som fått nej i andra banker – för att de är ekonomisk förening.

– Vi ger ju inte lån till alla, men vi har aldrig haft en kreditförlust, förklarade han.

Karin Malin Ekström från JAK pekade på bankens stödsparsystem som en möjlighet att verka lokalt, men hon nickade också instämmande när Emil Källström, riksdagsledamot för Centerpartiet, påpekade att ett de flesta regelförändringar som gjorts efter finanskrisen har missgynnat små banker.

Eller är det möjligen så att vi överbetonar pengars betydelse?

En man i publiken anlade ett sådant synsätt:

– Det är ett feltänk att allt är ekonomiskt. Om du är rätt ute kan du bara sätta dig vid bordet så kommer livet krypande. Det viktiga är att ha det bra med varann.

Text » Hans Månsson
Foto » Ylva Lundkvist

Panel från vänster: moderator Sig-Britt Ahl, Karin Malin Ekström, Eric Edung, Emil Källström och Yvonne von Friedrichs.

Workshop vind

inspiration för lokal omställning och hållbar energi

Varför är det så viktigt att skapa hållbara energialternativ? Hur kan de ge lokal nytta? Och hur kan de finansieras? Det är frågeställningar som berörs när ett 40-tal personer samlas till Workshop Vind i Röstånga, Skåne 8 april

– Vinden, solen, miljön, ekonomin – de frågorna hör ihop och inramas av nödvändigheten att ställa om samhället, säger Cecilia Andersson från Hela Sverige ska leva när hon introducerar Workshop Vind på Turistbyrån i Röstånga. Det är fjärde gången som Hela Sverige ska leva bjuder in till seminarium för att inspirera lokala krafter att ta tillvara på möjligheterna med vindbruk och omställning. Och precis som vid ytterligare några av de totalt sex tillfällena sker det i anslutning till årets lokalekonomidagar.

Omställning nödvändig

Jan Forsmark inleder med att berätta om omställningsrörelsen. Budskapet är att klimatförändringarna och det faktum att oljeutvinningen passerar sin topp innebär att vi omedelbart måste ställa om till ett samhälle med motståndskraft nog att klara kommande energikriser. – Vi kommer uppleva en bristsituation vi aldrig tidigare varit med om, säger Jan Forsmark och visar diagram över de minskande och ändliga oljetillgångarna. Hur omställningen ska ske finns det inget facit för. Varje lokalsamhälle måste finna sin egen väg. Jan Forsmark ger exempel på lokal odling, återanvändning, egen el, opinionsarbete och lokala investeringar i förnybar energi.

– Det viktiga är att nå den fas i arbetet då man kan planera för en hållbar framtid tillsammans med kommunen, säger han.

Finansiering genom stödsparende

Jan Forsmark tar också upp det ohållbara i att vi lever över våra tillgångar. En tråd som Lotta Friberg, ordförande i räntefria JAK Medlemsbank, fortsätter.

– I JAK måste man spara lika mycket som man lånar. Våra lån måste också amorteras för att man så småningom ska bli skuldfri, säger hon.

Förutom möjligheten att spara och låna erbjuder den kooperativa banken ett så kallat stödsparende, som innebär att sparpengar kan styras till specifika projekt. Spararna riskerar inte sina pengar, samtidigt som projekten i fråga får möjlighet att ansöka om räntefria lån utan att behöva spara motsvarande summa.

– Ibland är det svårt att hitta pengar när man vill utveckla något i sin bygd. Då kan man starta ett stödsparende projekt, säger Lotta Friberg.

Hon berättar att även kommuner kan stödspara och ger exempel på projekt som har finansierats på detta sätt.

Vindkraft med återbäring

Därefter är det dags att fokusera på vindkraften. Hela Sverige ska leva har tagit ställning till frågor om

inflytande, deläggande och bygdepengar.

Cecilia Andersson presenterar tre exempel på hur det kan se ut:

- I Lillhärda i Härjedalen stoppades planerna på 235 vindkraftverk i ett första skede. En grupp som var positiv till utbyggnad utarbetade då ett eget förslag, som sedermera antogs. Blir det full utbyggnad kan innebära 25 nya jobb. Dessutom beräknas ett avtal om bygdepeng ge bygden cirka 10 miljoner kronor om året, i 40 år.
- I Rättvik engagerade sig lokala politiker för vindkraftsutbyggnad. Berörda byar bjöds in till dialog innan 15 snurror byggdes. Ett par av dem köpte kommunen. 300 invånare köpte andelar. Den avtalade bygdepengen kommer att ge cirka 300 000 kronor per år till det lokala föreningslivet.
- I Råne älvdal har en grupp fått positivt bemötande för sina planer på att göra bygden självförsörjande med el genom att etablera ett vindkraftverk. Man planerar andelsförsäljning och tror att det kan bli lite över till ägarna redan det första året.

Bland de församlade väcker exemplen blandade känslor och en livfull diskussion om vindkraftens för- och nackdelar tar vid.

”Precis som vid ytterligare några av de totalt sex tillfällena sker workshop vind i anslutning till årets lokalekonomidagar.”

– Är det för bygdepengens skull man ska bygga vindkraftverk? undrar en deltagare och ser det som ett sätt att påverka politiska beslut med pengar.

Cecilia Andersson understryker att Hela Sverige ska leva inte driver att vindkraften ska byggas ut. Däremot är organisationen tydlig med att när det sker så ska bygden vara delaktig och resurser gå tillbaka till de som påverkas.

– Nobelpristagaren Ellinor Ostroms forskning visar att det är det effektivaste sättet att bruka lokala resurser.

Sol stor möjlighet

Sol är däremot en energikälla som enbart får positiv respons denna kväll. Solcellsforskaren Andreas Molin berättar hur han, med hjälp av isolering och solpaneler, fått ned energikostnaden till 292 kronor per månad för sin 250 kvadratmeter stora villa.

Han ser en stor potential för solenergi.

– I Sverige finns 660 kvadratkilometer takyta som skulle kunna beläggas med solceller och ge ett tillskott motsvarande halva den nuvarande elproduktionen i Sverige.

Sedan är det inte mycket tid kvar för det planerade grupparbetet. Ett kortare samtal om energi, omställning och ekonomi hinns dock med innan deltagarna skingras i kvällen.

Från vänster: Anna Haraldson Jensen, Cecilia Andersson, Ylva Lundkvist, Hans-Erik "Hacke" Näslund och Ulla Herlitz.

Lokalekonomidagarna went local – ett samtal om slutsatser och lärdomar

Råne Älvdal i Norrbotten, Herrljunga i Västra Götaland, Röstånga i Skåne – och nu Docksta i Väster-norrland. Receptet för lokalekonomidagarna var i år att sprida ut dem på olika orter, i stället för att ha ett enda samlande arrangemang för hela landet.

Ett lyckat koncept, menar Ulla Herlitz, när en från varje arrangörsort samlas efter avslutad Docksta-konferens för att summera intrycken. Ulla har varit med om att ordna lokalekonomidagarna alltsedan starten för elva år sedan, och höll i år i arrangemanget i Herrljunga.

– Det blir en annan kategori människor när man gör på det här sättet. Fler med lokal anknytning som inte skulle ha åkt till en nationell konferens. Vi har haft svårt att få med folk från kommunerna där.

Samtidigt finns det många olika grupper representerade inom varje konferens, tillägger hon.

”Jag tycker att vi hade en bra och konstruktiv anda, en bra blandning av folk med olika bakgrund, inte minst praktiker och ideellt engagerade.”

– Någon som vill ha finansiering till något projekt, någon från kommunen som inte vet så mycket om de här frågorna, kanske en vindkraftgrupp, osv. Då är det en utmaning att kunna ge något till alla.

Men det har också varit olika karaktär på årets fyra konferenser om man jämför dem insemellan, konstaterar Ylva Lundkvist, som hållit i den övergripande planeringen från Hela Sverige Ska Levas sida.

– Till exempel var det starkt kommunalt fokus i Norrbotten men snarare entreprenörsfokus i Skåne, när det gäller de regionala processerna. Och i Västra Götaland drev regionen på för att få till en konferensdag.

– Men vi gjorde ett misstag i Norrbotten när vi satte ”Råne älvdal” som rubrik för dagen, säger Cicci Andersson. Vi borde ha skrivit Norrbotten, för att få bredare uppslutning. Råne och Lule älvdalar skulle ha mycket ut av att samarbeta, men de har inte riktigt insett det.

Konferensen kan ändå betyda mycket lokalt, för den ort där den hålls. Det menar Anna Haraldson Jensen från Röstånga.

– För oss har den betytt jättemycket. Vi har fått visa upp oss, det har blivit synligt både för vår omgivning och för andra delar av landet vad vi håller på med.

– Jag tycker att vi hade en bra och konstruktiv anda, en bra blandning av folk med olika bakgrund, inte minst

praktiker och ideellt engagerade. I Skåne är det viktigt att visa på betydelsen av samverkan, för det finns en stor omognad på den punkten.

Och i Skåne är det viktigt att lyfta fram landsbygdsfrågorna, tillägger Anna Haraldson Jensen.

– Det är alltid så mycket fokus på Malmö-Köpenhamn annars. Men pengar och kapitalförsörjning för landsbygden kommer så lätt i skymundan.

Ylva Lundkvist drar sig till minnes ett citat från ekonomhistorikern Tom Petersson, som medverkade i Herrljunga.

– Han sa att ”all banking is local”, och det innebär ju att där det inte finns banker, där finns det luckor i finansieringsstrukturen.

– Därför är kapitalförsörjningen så viktig att prata om, tillägger Anna. Vi gör det ju inte för att det är trevligt, utan för att det är nödvändigt.

Hans-Erik ”Hacke” Näslund, som har ett minst 30-årigt perspektiv när det gäller att jobba med landsbygdsutveckling och stärkande av den lokala ekonomin, sätter värde på erfarenhetsutbytet mellan olika orter och landsändar, samtidigt som han menar att man måste vara medveten om skillnaderna.

– Vi har ju så olika förutsättningar, men det finns alltid godbitar man kan plocka från varandra.

– För vår del i Docksta Bordtennisklubb var vi nog mest aktiva för 10-15 år sedan. Vi fick väldigt mycket praktiskt att ta hand om. Skofabriken till exempel, som vi drev i tio år. Ibland funderar jag på om det är rätt att allt som fungerar dåligt här i Docksta ska säljas till oss. Dom säger: ”Kan inte ni köpa dom här lägenheterna, annars rivs dom.” För kommunen kan ju inte göra något.

Så kan det gå när man har ett stort förtroendekapital, grundlagt långt bak i tiden.

– Ja, det går nog tillbaka till när vi byggde industrihuset 1988, konstaterar Hacke.

I år när klubben fyller 50 år hade man tänkt markera detta genom att ordna en konferens, men nu fick man ju hjälp med den biten genom att bli värd för en lokalekonomidag.

– Ibland tänker jag att man ska vara ännu mera lokal än vad vi varit här. Om man ordnar ett möte i Ullånger så kommer folk därifrån för att diskutera just sina frågor, säger Hacke Näslund.

– Ja, det kanske kan bli nästa steg för lokalekonomidagarna; att bli ännu mera lokal, funderar Ulla Herlitz.

LOKAL EKONOMI DAGARNA

En årligen återkommande arena för kunskap, erfarenhet och debatt om lokal ekonomi och kapitalförsörjning.

läs mer på
www.lokalekonomidagarna.se

**Hela Sverige
ska leva!**

Ekobanken
 ekologiskt - socialt - kulturellt

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Europa investerar i landsbygdsområden

**TILLVÄXT
VERKET**

Omställning Sverige
transitionsweden.se

COMPANION

**Hela Sverige
ska leva!**
 Skåne

**SVALÖVS
KOMMUN**

Folkuniversitetet

**Hela Sverige
ska leva!**
 Länsbyggeriet i Västernorrland

**Kramfors
kommun**

**ÖRNSKÖLDSVIKS
KOMMUN**

Leader Höga Kusten
 Kramfors • Härnösand • Örnsköldsvik

**Hela Sverige
ska leva!**
 Norrbotten

LULEÅ KOMMUN

Sparbanken Nord
Råne älvdal Utveckling AB

Visit Råne River
 Swedish Lapland
 For your active life

**inlands
innovation**